

Les milicieux
nécessitent!

ATTENTION! C'EST LA GÉNÉRALITÉ! 517-526.66 6666

ARTZCHE

MIQUEL PEDROLA: MEMÒRIA HISTÒRICA I PARTICIPACIÓ CIUTADANA

MIQUEL PEDROLA: HISTORICAL MEMORY AND CIVIC PARTICIPATION

Daniel Cortijo Astudillo

Historiador

<http://www.altresbarcelones.com/>
danicortijo@altresbarcelones.com

Rebut: 21/10/2010

Acceptat: 23/10/2010

Resum

Aquest article se centra en la figura històrica de Miquel Pedrola i Alegre, militant del POUM. Es fa un recorregut complet a l'entorn del personatge: els seus orígens socials; la militància en el BOC i el POUM; la participació en la revolta del 6 d'octubre de 1934, en els combats del 19 de juliol de 1936 i en la Guerra Civil; la seva mort al front d'Aragó i els posteriors homenatges que va rebre. Seguidament, s'explica els procés de recuperació d'aquest personatge arran dels descobriments d'uns vestigis físics de l'antic nomenclàtor del carrer de Sant Miquel de la Barceloneta (Barcelona) que havia estat rebatejat en el 1937 amb el seu nom així com, finalment, el moviment veïnal desencadenat.

Paraules clau: Guerra Civil espanyola, POUM, Front d'Aragó, Miquel Pedrola, memòria històrica, patrimoni històric

Abstract

This work focuses on the historical figure of Michael and Pedrola Alegre, militant of the POUM. It is an overview about the character: his social origins, his membership in the BOC and POUM; his participation in the uprising of 6th October 1934, in the fighting on 19 July 1936 and the Civil War; his death on the Aragon front and the tributes that he received afterwards. Then it is explained the recovery process of this character due to the discovery of the remains of the ancient nomenclator of Sant Miquel's street in the Barceloneta (Barcelona) which was renamed in 1937 with his name and, finally, the neighborhood movement triggered.

Key words: Spanish Civil War, POUM, Aragon front, Miquel Pedrola, historical memory, historical heritage

Sumari: La figura històrica; Els fets d'octubre de 1934 i el preludi de la guerra; Esclata la guerra; La mobilització de les milícies i els primers combats a l'Aragó; Un funeral multitudinari; Els homenatges i la dedicatòria del carrer Sant Miquel; Canvi de nom del Carrer Sant Miquel; Amada Pedrola: filla pòstuma; Els inicis de la recerca; El procés de recuperació de les restes del nomenclàtor; L'aparició de la família Pedrola i la rehabilitació històrica de Miquel Pedrola; Homenatge el 25 d'Octubre del 2010; Estat de la qüestió; Conclusions.

La figura històrica d'en Miquel Pedrola

Miquel Pedrola i Alegre (fig. 1) nasqué el dia 22 de juny de 1917, fill de Miquel Pedrola Boix i Amada Alegre Julián¹. Era el segon de quatre germans i els seus pares eren populars actors còmics de la coneguda companyia Santpere (Fernández, 1987: 51). Ja de ben jove va demostrar la seva vocació política entrant a formar part del Bloc Obrer i Camperol (a partir d'ara BOC) amb tan sols quinze anys. L'any 1933 fou nomenat membre del Comitè Executiu de les joventuts del BOC durant el II Congrés i a partir de la unificació del POUM com a resultat de la fusió BOC-IC passà a formar part de la nova formació¹.

Era un noi d'acció, intel·ligent i amb estudis, molt dinàmic, que arrossegava a la gent i tenia molt sentit de l'humor. Poeta i sentimental, freqüentava els caus d'artistes del districte 5è (Fernández, 1987: 51). Col·laborà amb en Josep Rebull en les tasques de redacció dels diaris "La Batalla" i "Juventud Comunista" (Martínez et al. 1035) i també va administrar el diari "Adelante" (Rosa, 1987: 177).

El paper d'en Miquel Pedrola durant els fets d'octubre de 1934 i el preludi de la guerra

Ell junt amb Germinal, Gelada i Vicens i en cooperació amb Josep Rovira, varen ser els principals organitzadors de la participació del BOC en els fets de la revolta del 6 d'octubre de 1934 (Rosa, 1987: 97).

Va intervenir en nombrosos mitings, especialment durant la campanya de les Eleccions del Front d'Esquerres, en què va haver de suplir l'absència de membres de la lleva del 35 com ara Ramón Fernández Jurado, que es trobaven fent el servei Militar (Rosa, 1987: 177).

ARXIU DE LA FAMÍLIA PEDROLA.

Figura 1: Fotografia d'en Miquel Pedrola.

El 30 de gener del 1936, amb el govern de coalició PR-CEDA encara al poder, Miquel Pedrola fou detingut en un miting realitzat a Sabadell per protestar contra la repressió duta a terme a Astúries com a represàlia pels fets d'octubre del 34 acusat de criticar les altes personalitats de la República. La seva detenció fou citada com a exemple per Duelo, Delegat General d'Ordre Públic, que va manifestar que procedirien a suspendre

¹ Partida de naixement de Miquel Pedrola i Alegre (Document de la família Pedrola).

les reunions en les que els oradors es permetessin llibertats del llenguatge castigades per la llei i que dits oradors serien detinguts i posats a disposició judicial².

Durant les eleccions del febrer de l'any 1936 el POUM s'integrà dins el Front d'Esquerres i la Comissió Coordinadora del Front d'Esquerres va organitzar grups de defensa contra sabotatges. En Miquel Pedrola, junt amb Manuel Alberich i un militant anomenat "Peque" van passar aquella jornada tancats amb militants d'altres partits a la casa d'un Advocat d'ERC del carrer Avinyó. Aquella nit no va parar de sonar el telèfon (Rosa, 1987: 122).

Esclata la guerra

A mitjans del juliol de 1936 ja feia temps que se sentien veus d'una possible rebel·lió militar i el dia 18 nombrosos militants es van quedar a dormir a les seus dels seus partits i sindicats (Pagès, 2003: 65). Els membres del POUM van agrupar-se al seu local de la Plaça del teatre.

Davant la necessitat imperiosa de fer-se amb armes, Josep Moratalla i Josep Ferrando van assaltar l'armeria Beristain (Pagès, 2003: 70) i el grup de Gràcia va agafar un cotxe per anar a buscar armes a casa d'en Jordi Arquer (Fernández, 1987, 145) mentre en Frai Amador, un militant de 65 anys que treballava d'enterraments, extreia les armes que curosament greixades i embolicades guardava en un nínxol del cementiri de Montjuïc (Rosa, 1987: 139).

Durant aquella nit van anar arribant armes i militants. Davant l'allau de gent es va ocupar

el frontó del Principal Palace (Fernández, 1987: 147). Allà hi eren presents entre molts altres en Miquel Pedrola i la Maria Valero amb els seus pares i germans. En Fernández Jurado diu textualment a les seves memòries: "El Miquel Pedrola estava embadalit amb la Maria Valero, se li notava d'una hora lluny" (Fernández, 1987: 146).

En Miquel Pedrola i la Maria Valero es van conèixer cap als 16 anys a causa de la militància i el pare de la Maria, en Francesc Valero, qui sentia molta estima per en Miquel³. En les temporades en què en Miquel s'havia d'ocultar, evitava estar a la casa familiar del Carrer del Mar nº25 1r 1a i es refugiava al carrer Pelai 56 2n 2a on residia la família Valero⁴. En algun moment els dos joves varen iniciar una relació sentimental.

A primera hora del Matí en Josep Rovira va difondre als presents al local la notícia que li havien donat per telèfon: els militars de la Caserna de Pedralbes ja s'havien revoltat (Rosa, 1987: 142). Fou aleshores quan començà l'operació "Rambles amunt" on va bona part del Comitè Executiu de la JCI a participar. En Pedrola va ser el primer en disparar ja que, segons ell, havia vist moviment a l'església de Betlem (Rosa, 1987: 145).

Un cop dalt de la Rambla es varen iniciar els combats a Plaça Catalunya i Plaça Universitat sota el comandament de Rovira. En Pedrola, junt amb en Rovira i quatre

³ Informació aportada per Carmen Pedrola.

⁴ Les direccions dels domicilis familiars s'han extret de l'acta de naixement de Miquel Pedrola i la còpia de l'acta de naixement de Maria Valero respectivament (en possessió de Carmen Pedrola).

² La Vanguardia 31/01/36.

millicants més van arribar a la primera casa de la Plaça Universitat i davant els trets i la impossibilitat de cobrir-se varen enclastar-se contra l'entrant d'un portal fins que un home d'uns quaranta anys els convidà a entrar a la casa adjacent (Rosa, 1987: 149). Des de dins, mirant rere les cortines van veure tres companys estesos a terra sense poder-los identificar. Eren Rebooll, Batista i Germinal Vidal. En Rovira i en Pedrola es van quedar per la zona de la Plaça Universitat fins els últims combats (Coll *et al.* 1978: 79). Aquell dia, les forces antifeixistes havien aconseguit aturar la rebel·lió militar.

La mobilització de les milícies i els primers combats a l'Aragó:

Rovira i Grossi van encarregar que el matí del dia 22 de juliol del 1936 es comencessin a enquadrar homes al frontó del Principal Palace (Rosa, 1987: 174).

El dia 23, una columna del POUM, sota les ordres de Jordi Arquer i Manuel Grossi, desfilava per la Rambla en direcció Plaça Catalunya. Miquel Pedrola s'havia ofert voluntari per anar al front i li fou encarregada la direcció militar d'una de les centúries, la que amb el temps seria coneguda com a Centúria Pedrola (Fernández, 1987: 178). Pel que sembla els ferroviaris només van ser capaços de preparar un comboi que va ser ocupat pels anarquistes. Els membres del POUM van haver d'esperar per sortir el dia 24, quan es va concentrar tota la columna a l'Estació de França per marxar cap al front mentre 1 km. Davant del comboi els escoltava una locomotora blindada destinada a explorar el terreny (Fernández, 1987: 179).

En arribar a Lleida, els milicians del POUM varen ser concentrats a l'antic seminari, ara reconvertit en caserna (Fernández, 1987: 180). Des d'allà, amb camions descoberts es van anar en direcció Sariñena (Fernández, 1987: 181).

A mitja nit ja eren arribats a Montsó, on membres incontrolats del grup autodenominats "els tigres" que formaven part del grup d'en Vila i que aquest no va poder aturar, varen executar sense judici 24 persones sota la sospita de ser de dretes. Això va causar un profund malestar entre els dirigents de les centúries, que condemnaren aquests fets i s'encararen contra aquest grup (Fernández, 1987: 182).

En arribar a Sariñena, la centúria va estar paralitzada un temps en el qual van patir alguns bombardejos poc destructius per part dels franquistes (Fernández, 1987: 192).

Després d'avançar cap a Lanaja, que els franquistes feia poc havien abandonat enduent-se amb ells els camperols republicans, (Fernández, 1987: 189) i sense aturar-se van avançar fins Alcubierre, on les milícies van instal·lar-se i van establir les redaccions dels diaris "La Batalla" i "Juventud Comunista" (Fernández, 1987: 193).

Cap a finals d'agost es va planejar un atac a les posicions franquistes de Perdiguera, tot i que mesurant les forces van acabar retirant-se a Lecifena (Fernández, 1987: 200).

Més tard les tropes del POUM (fig. 2) s'infiltraren per la banda esquerra d'Estrecho Quinto i ocuparen el poble de Tierz, creant una bossa dins les línies enemigues. El grup

d'en Pedrola fou dels primers en entrar en aquest poble, on establiren un parapet al cementiri per fortificar la posició. Com de costum, els milicians s'establiren a les cases del poble, i en Miquel Pedrola compartí casa amb en Castells, en Martí, en Cerdán i en Fernández Jurado. Hi havia una cambra gran amb dos grans llits en un dels quals (el de l'esquerra) dormiren Pedrola i Fernández Jurado i l'altre en Castells i en Martí. En Pedrola passava bona part del dia reunint-se com a cap de bandera amb l'Estat Major format per en Rovira, l'Arquer i en Grossi (Fernández, 1987: 203).

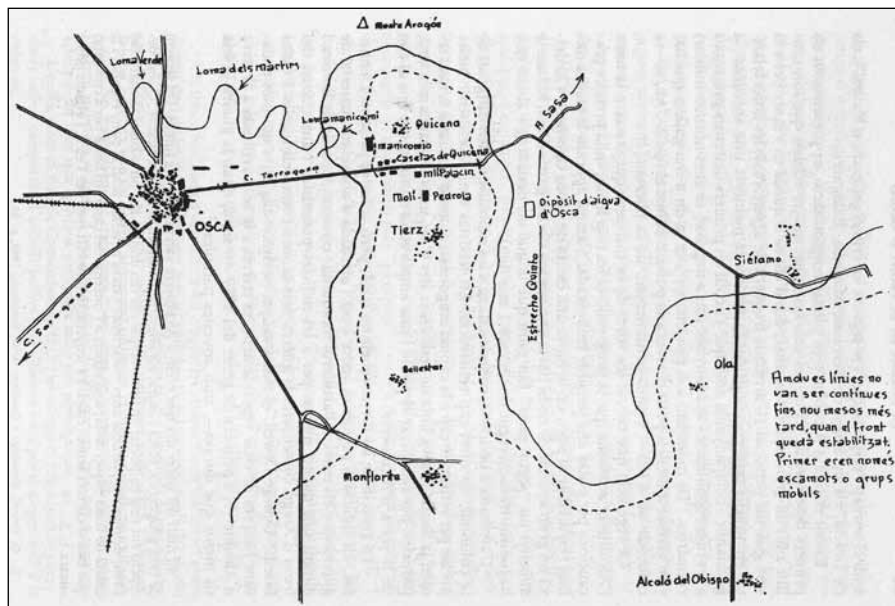
En un principi les forces franquistes encara controlaven la localitat d'Estrecho Quinto i la carretera que anava cap a Osca, però el dia després de la conquesta de Tierz a mans del POUM, les milícies van seguir expandint-se

cap a Las Casetas de Quicena, una posició que van fortificar fermament amb vistes a atacar Quicena i Castillo de Montearagon, encara en mans enemigues.

El camí entre Tierz i Quicena havia d'assegurar-se i en aquest enclau es trobava el Molino Palacín, en el qual s'havien fet forts els franquistes. S'acordà atacar-lo la matinada del dia 7 de setembre (Fernández, 1987: 204). Així doncs, tota la Bandera Pedrola va sortir de Tierz entrada la nit del dia 6 (Fernández, 1987: 205).

La batalla del Molino Palacín

Les tropes del POUM es van posicionar davant el molí abans que l'alba (fig.3) (Fernández, 1987: 205). El desenvolupament de la batalla es pot seguir a partir de les

COLL ET AL., 1978

Figura 2: Esquema de les línies del front.

COLL ET AL., 1978

Figura 3: Molino Palacín de Casetas de Quicena (Coll et al., 1978).

memòries d'en Ramon Fernández Jurado (Fernández, 1987) i els testimonis del llibre de Josep i Josep Pané sobre en Josep Rovira (Coll et al., 1978).

L'anàlisi d'ambdues fonts ens duu a la conclusió que els combats es lliuraren en un cert ambient de confusió i desorientació ja que en diversos casos s'indica que es desconeixia la posició d'alguns dels companys atacants.

En aquells instants segons Fernández Jurado, en Pedrola, en Martí i en Castells havien desaparegut i ningú sabia on es podien trobar (Fernández, 1987: 206), tot i que en un escrit pel mateix testimoni citat al llibre sobre Rovira s'indica:

“Aviat vam saber què havia passat. En Pedrola i els seus companys s'havien avançat fins a les parets del molí. Els militars franquistes feien foc parapetats darrera els finestrals de la planta alta a la qual es pujava per una escala exterior de pedra. Amb audàcia suïcida, els nostres companys van pujar per l'escala acostant-se per la part de darrera

l'edifici on no hi havia obertures. Quan just havien entrat a la planta alta, des del fons del passadís els rebels obrien foc. Una bala feu explotar el cinturó de bombes de mà que portava en Castells. Aquest quedà terriblement esmicolat i els altres moriren instantàniament” (Coll, J. et al. 1978: 106).

Durant els combat Ramón Fernández Jurado va estar a punt de rebre un impacte mentre intentava rescatar el seu company Canosa que es trobava ferit, però el periodista Albert Just va poder reaccionar a temps contraatacant el soldat enemic que es va ocultar ràpidament rere una finestra del primer pis (Fernández, 1987: 206).

Després de causar un gran esvoranc a l'edifici mitjançant dinamita, els soldats franquistes es van començar a entregar, mentre alguns aconseguiren escapar-se en direcció a Osca. (Coll, et al., 1978: 107)

Un cop conquerida la posició, alguns dels soldats rendits varen avisar que hi havia morts de l'altre bàndol al passadís que s'endinsava des de la porta principal. Diu aleshores Fernández Jurado: “Fou aleshores quan vam pujar a la planta alta i descobríem els cadàvers horriblement destrossats dels nostres quatre companys i en Pedrola” (Fernández, 1987: 207).

Quan Rovira vingué, m'abraçà i va dir que jo m'havia de fer càrrec de la centúria, que des d'aquell moment s'anomenaria Miquel Pedrola” (Coll, et al. 1978: 107). Aquesta centúria passaria a ser dissolta el febrer de 1937 integrada en el batalló de xoc Rovira (Fernández, 1987: 227).

ARXIU CENTELLES/VEGAP/CDMH.

Figura 4: Funeral multitudinari en honor als caiguts durant els combats del Molino Palacín.

També indica a les seves memòries personals: “En Pedrola duia el jersei gris que feia dos dies havia rebut de la seva companya Maria Valero”. Els milicians posaren les restes dels caiguts alineades davant la casa i feren portar cinc llençols de Tierz, que posteriorment serien brodats amb els noms corresponents, per embolicar-los” (Fernández, 1987: 208).

Un funeral multitudinari

En Miquel Pedrola junt amb la resta de caiguts en l'assalt al molí, va tenir un funeral multitudinari (fig. 4).

El dia 9 de setembre els fèretres van ser exposats a l'entrada del local del POUM de la plaça del Teatre. L'endemà a les 5 de la tarda començà un solemne acte amb l'assistència de milers de persones. En primer lloc foren extrets els fèretres del local i posats sobre

les carrosses fúnebres. La majoria duien el nom indicat però a les fotografies no se'n reconeix cap marcat com a Miquel Pedrola⁵. Els cotxes, custodiats per familiars i amics dels difunts eren seguits per una comitiva de noies del POUM que portaven 150 rams de flors. Més enllà els seguien les principals personalitats del Partit: Tussó, Gorkin, Solano, Molins i Fàbrega, Nin, Gelart, Bonet, Salandre, Ochoa, Vidal, Gelida i altres.

La comitiva va pujar fins la Plaça Catalunya, anant després per Fontanella, Via Laietana, passant per la plaça Capità Biardenau (ara d'Antonio López) Nomenclator p.46, per arribar finalment als peus de Colom.

⁵ Segons informacions de Carmen Pedrola, perquè el pare d'en Miquel Pedrola, davant l'estat de fragmentació dels cossos que creia barrejats, va demanar que no marquessin un fèretre en concret amb el nom del seu fill.

Es muntà una presidència davant l'edifici de l'Aduana on s'hi establiren els familiars i després de disparar una salva d'honor i fer un minut de silenci, hom va cantar la Internacional. La cerimònia acabà a les 7 del vespre⁶ i la inhumació del cos es realitzà ja en dia 11 de setembre a la tomba menor A-524, departament 3r, Via misericòrdia, agrupació 3a del Cementiri de Montjuïc, tal com consta a la documentació de Cementiris de Barcelona sol·licitada per Ma del Pino Suárez. Tanmateix, tenim constància que aquesta tomba fou llogada posteriorment a una altra família⁷.

Els homenatges a Miquel Pedrola i la dedicatòria del carrer Sant Miquel

El 13 d'octubre del 1936 Pedrola va ser homenatjat amb una obra de teatre i un concert al barri de la Barceloneta en un acte organitzat per la Joventut de la Unió de Cooperadors (sucursal n°4), interpretant una la comèdia de dos actes "Gent d'Ara" sota la direcció de Firmo Ibáñez. Tot seguit es realitzà un concert a càrrec dels notables artistes Cecília Gubert, Matilde Martín, Flora Pereira, Elva Roy, Adelina Vianor, Lolita Ræz, Marcos Redondo, Joaquín Montero, Emili Vendrell, Josep Clapera, Jaume Miret, Vianor, José Roche (Wu Li Chang) i el conegut dramaturg Enric Borràs. El company Francesc Gelada tingué paraules de lament molt elogioses per a en Miquel Pedrola i tot seguit el pare del milicià caigut pronuncià un discurs emotiu en el que donà les gràcies per l'organització de l'acte⁸.

6 La Vanguardia 11/9/1936 p.2.

7 Carta de Cementiris de Barcelona a M^a del Pino Suárez 06/10/2010.

8 La Vanguardia 14/09/1936 p.6.

Homenatge a Miquel Pedrola i canvi de nom del Carrer Sant Miquel

El matí del 21 de febrer de 1937 s'organitzà una gran cerimònia a la Plaça de la Barceloneta per solemnitzar el canvi oficial de nom del -a partir d'aleshores- Carrer Miquel Pedrola (fig. 5). Hi assistiren nombrosos veïns, amics i camarades del jove combatent. Davant l'església de Sant Miquel es va muntar una tarima per a l'ocasió, decorada amb grans banderes amb les cares pintades de Germinal Vidal, Lenin i Miquel Pedrola. Des d'allà es van realitzar els parlaments en els quals van intervenir Vicente Estela, Ramón Fernández Jurado, el màxim dirigent del POUM Andreu Nin, o Francesc Gelada entre d'altres.

Tots van tenir paraules molt elogioses per al milicià Pedrola, però la part més emotiva de la cerimònia vingué de la mà d'en Miquel Pedrola pare, qui va manifestar sentir una gran tristesa per la pèrdua del seu fill i va acabar el seu discurs amb un fort crit de "mori el feixisme i visca la revolució social!" que va ser contestat pel públic a l'unison.

Un cop finalitzats els parlaments es va iniciar una manifestació amb música i banderes recorrent el carrer davant les plaques recent estrenades⁹.

Segons les fotografies de l'Arxiu Centelles (fig. 6), abans de col·locar la placa commemorativa ja existien plaques pintades sobre les façanes del carrer Sant Miquel. Desconeixem en quin moment es varen fer, però segurament es van realitzar en el mateix moment que la pintada de la finca del

9 La Vanguardia 23/02/1936 p.3.

ARXIU CENTELLES/VEGAP/CDMH).

Figura 5: Homenatge a Miquel Pedrola l'any 1937, davant de l'església de Sant Miquel del Port (Barceloneta).

número 45 que gràcies a la campanya duta a terme actualment, encara es conserva.

Tampoc tenim clar per quin motiu es va triar precisament el carrer Sant Miquel per dedicar-lo a en Miquel Pedrola, ja que com hem sabut més tard, aquest militant del POUM residia al carrer del Mar¹⁰, un carrer paral·lel però segons recorda l'Alfons Cánovas, veí de la Barceloneta, en un primer moment es van aprofitar les plaques que dedicaven el carrer a Sant Miquel per tatxar-hi la paraula "Sant" i afegir-hi "Pedrola" sota. Un altre dels motius, que afegits a aquest segurament va tenir incidència és que els carrers amb noms religiosos o de personatges contraris a les idees esquerranes eren els més proclius a ser canviats de nom. Avui encara en

són un exemple viu les lletres de la plaça Sant Josep Oriol amb el text "plaça del milicià desconegut", que fa poc han estat restaurades, i junt amb les lletres del carrer de Sant Miquel, conformen, de moment, les úniques restes visibles conegudes de l'antic nomenclàtor dels carrers de Barcelona durant la guerra civil.

Amada Pedrola. Filla pòstuma d'en Miquel Pedrola

Gràcies a la informació proporcionada per la família d'en Miquel Pedrola, tenim constància que aquest militant del POUM va tenir una filla pòstuma de Maria Valero. Ramón Fernández Jurado, deixa constància a les seves memòries que en Miquel Pedrola i la Maria Valero mantenien una relació sentimental abans i durant els inicis de la guerra. Carmen Pedrola manifesta que el seu avi li explicava, com ja hem

¹⁰ Segons el testimoni de Carmen Pedrola i en coincidència amb la partida de naixement.

Figura 6: Descoberta d'una placa en honor a Pedrola l'any 1937.

ARXIU CENTELLES (VEGAP/CDMH)

esmentat amb anterioritat, que en Miquel mantenia una estreta relació amb la família de la Maria, i en algun moment van haver d'iniciar aquesta relació sentimental. Amada Pedrola Valero, nasqué finalment el dia 19 de maig de 1937¹¹. Carmen Pedrola recorda que li havien explicat que la Maria Valero i la seva filla havien s'havien exiliat a la localitat francesa de Lemoges, si bé no hi ha constància de si això va ser durant la persecució al POUM que es va dur a terme a partir dels fets de maig de 1937 o bé fou a causa de l'entrada de les tropes franquistes a Barcelona.

La Maria i la seva filla, segons ella, varen venir a visitar la família d'amagat l'any 1962 durant la dictadura. Amada Pedrola, que aleshores deuria tenir uns 25 anys, era molt conscient de qui era el seu pare i n'estava

orgullosa. Mare i filla van estar caminant pel carrer de Sant Miquel cercant vestigis que recordessin l'antiga nomenclatura del carrer sense obtenir resultats¹².

Els inicis de la recerca

Aquesta investigació no s'hagués dut a terme si l'autor d'aquest article no hagués tingut l'octubre de l'any 2008 una conversa amb el periodista de BTV Rafel Luján. Amb motiu d'una entrevista, em va comentar que, abans de morir, en Josep Maria Huertas Clavería li havia explicat un cop que a la Barceloneta encara existia una pintada borrosa que dedicava un carrer del barri a un milicià. Vaig creure que seria una bona història pel meu bloc altresbarcelones.com. Sense més informació que aquesta vaig recórrer la Barceloneta fins a topar amb unes lletres que semblaven dir "Miquel Pedrola" (fig. 7). Després de consultar a la meua

¹¹ Còpia de la partida de naixement d'Amada Pedrola Valero, en poder de Carmen Pedrola.

¹² Segons testimoni de Carmen Pedrola.

l·lista de correu, en Wilebaldo Solano i els historiadors Pelai Pagès i Andy Durgan em van confirmar que era un membre del POUM i em donaren algunes dades al respecte. Les lletres que semblaven borroses deien “Miquel Pedrola” però no eren més que les restes de pigment que es podien veure rere els trossos saltats de pintura que durant el franquisme s’havia posat per esborrar el record de l’antiga nomenclatura de la via.

ARXIU DE L'AUTOR.

Figura 7: Vestigis de l'antiga nomenclatura del carrer de Sant Miquel a principis del 2009.

El procés de recuperació de les lletres de l'antic carrer Miquel Pedrola

Aquesta era una de les petites investigacions que en aquells temps duia a terme per al web altresbarcelones.com fins que un dia de principis de març de l'any 2009, en passar per davant la casa vaig veure que tenien l'immoble ple de bastides i es disposaven a restaurar-ne la façana. Llavors vaig fer el possible per aturar les obres però l'encarregat em va dir que, en no estar catalogada, necessitava una ordre de l'Ajuntament per a poder deixar aquella zona intacta. Aquell mateix dia vaig enviar un correu a totes les institucions possibles alertant sobre l'assumpte.

Em van respondre del Districte de Ciutat Vella i em van convocar davant l'edifici per comprovar davant de què ens trobàvem. En aquell moment em varen demanar qui era jo i em van advertir que si tenia la intenció de conservar aquelles lletres necessitaria suports, perquè no totes les restes es podien conservar. Ràpidament em vaig posar en contacte amb la historiadora Ma del Pino Suárez, veïna del carrer Sant Miquel, membre de la Plataforma en Defensa de la Barceloneta, l'Associació de Veïns de l'Òstia i aleshores també membre del grup de memòria històrica “La Fraternidad”.

Ella es va encarregar de fer les gestions necessàries per tal d'agrupar a representants de la majoria d'associacions del barri i convocar-los en una reunió d'urgència.

A falta d'espai ens varem reunir a l'església de Sant Miquel del Port i a la reunió també es va sumar Mossèn Oriol, de la mateixa parròquia. El resultat d'aquella reunió fou un full signat per les principals entitats veïnals de la Barceloneta donant suport a la conservació de les antigues lletres de la façana número 45 de l'actual Carrer Sant Miquel.

Amb la investigació encara a mitges em vaig veure obligat a publicar la notícia a altresbarcelones.com i a crear un grup de suport a la xarxa social Facebook per aconseguir donar a conèixer el risc de pèrdua patrimonial.

El full va ser entregat per la Ma del Pino Suárez al registre d'entrada del districte el dia 16 de març del 2009 i posteriorment vaig tenir una reunió personal amb responsables

del districte i amb la Regidora que es van comprometre a fer tot el possible i em van dir que es posarien en contacte amb Paisatge Urbà per a la restauració i/o Protecció.

Arran de la publicació de la notícia al bloc diversos mitjans de comunicació es van interessar per l'assumpte, sobretot arran de la publicació d'una nota de premsa de l'agència de notícies EFE. Va donar la casualitat que el periodista d'aquesta agència que va contactar amb mi, en Daniel Campo, tenia família a la zona on morí Pedrola i amablement em va facilitar fotografies de l'estat actual del Molino Palacín, el lloc on Pedrola havia mort.

ARXIU: PINO SUÁREZ.

Figura 8: Lona col·locada per Paisatge Urbà en motiu de la restauració.

A més, l'especialista en fotografia de la guerra civil Ricard Martínez va localitzar a l'Arxiu Centelles les fotos de l'acte d'homenatge al milicià Miquel Pedrola entre les quals n'hi havia algunes del moment en el qual es rebatejava el carrer amb una placa de marbre.

La publicació de la notícia a l'edició digital de La Vanguardia generar diversos comentaris,

un dels quals deia textualment: "Si no lo borra el Ayuntamiento lo borraremos los falangistas".

Davant això es plantejava un problema: si, d'una banda, era interessant difondre la notícia per preservar les lletres, d'una altra, s'havia d'intentar no publicitar-ho fins el punt que això pogués desencadenar una destrucció patrimonial.

Quan es va retirar la bastida utilitzada durant la restauració de l'edifici varem poder comprovar que en el procés s'havia fet saltar part de la pintura que recobria les lletres durant anys, quedant a més aquestes la intempèrie durant uns mesos de forta pluviositat.

De totes les associacions de veïns que havien signat el manifest de suport a la preservació de les lletres de l'antic carrer d'en Miquel Pedrola, a partir d'aleshores es van implicar de manera principal la Plataforma en Defensa de la Barceloneta i la Associació de Veïns de l'Òstia, amb la M^a del Pino Suárez al capdavant, que va estar en contacte amb els responsables del Districte de Ciutat Vella durant un llarg període de temps insistint en la urgència de la intervenció.

Segons fonts del Districte, el procés s'estava allargant a causa que la restauració de la façana no s'havia fet amb els criteris pactats entre Paisatge Urbà i l'empresa que va realitzar l'obra. En un principi s'havia acordat que la façana es restauraria amb un mètode pel qual quedaria a la vista la pintura original i l'empresa senzillament havia repintat la superfície.

El març del 2010, un breu apunt sobre la història d'en Miquel Pedrola va ser publicat al meu llibre "Històries de la història de Barcelona", i la notícia va tornar a propagar-se. Després d'un any i quatre mesos en contacte amb les institucions insistint en la urgència d'una intervenció, el juliol del 2010, l'Associació de Veïns de l'Òstia i la Plataforma en Defensa de la Barceloneta va endegar una campanya de sensibilització per mitja de cartells i una recollida de firmes mentre es va tornar a publicar un avís a altresbarcelones.com. El Col·lectiu La Conga es va oferir per fer una peça de vídeo en la qual els veïns del barri reclamaven la preservació de la pintada i es va penjar a la xarxa.

Aquell mateix mes la M^a del Pino Suárez i jo mateix varem assistir a l'audiència pública de Ciutat Vella a exposar la gravetat de l'assumpte i se'ns va repetir que hi havia un litigi amb l'empresa i que la façana no s'havia restaurat segons les condicions establertes i que, per tant, el procés s'havia allargat. Vaig intentar posar de relleu que el tema de les lletres era una qüestió d'urgència i necessitava una actuació prioritària a diferència de la resta de la façana, però se'm va tallar la paraula en tractar-se de preguntes sense dret a rèplica.

Pocs dies després però, el dia 2 d'agost varen aparèixer unes noves bastides sobre la finca cobertes amb unes lones en les que s'indicava el projecte de restauració de les lletres (fig. 8). L'empresa de rehabilitacions OTAAI es va oferir a pagar la intervenció. Els veïns varen seguir ben de prop les tasques de restauració dutes a terme per la restauradora Marga Massanet Vives, i

quan el procés va estar enllestit ens varem posar en contacte amb Paisatge Urbà, que si bé en un primer moment havia dit que no posaria cap placa, ara si que es van mostrar interessats. Un dels primers objectius va ser intentar aconseguir en alta resolució les fotografies de l'Arxiu Centelles on es veia la col·locació de la placa l'any 1937 però el detall fotogràfic només deixava endevinar unes poques paraules.

Ara ja amb les lletres fora de perill la tasca més important era difondre la notícia el màxim possible i començar a preparar un nou homenatge en motiu de la col·locació de la placa.

L'aparició de la família Pedrola i la rehabilitació de la figura històrica d'en Miquel Pedrola

Per aquest motiu ens varem posar en contacte amb el reporter Alonso Carnicer de TV3 i li facilitarem tota la documentació possible per a que pogués realitzar una peça documental. Els hereus d'Agustí Centelles també es varen sumar a la proposta.

Les petites peces documentals foren emeses al Telenotícies Migdia i al Telenotícies nit de TV3 del dia 5 de setembre del 2010.

El dia 6 de setembre una filla d'una de les nebodes d'en Miquel Pedrola es va posar en contacte amb mi mitjançant la xarxa social Facebook.

Llavors varem convidar-los a venir l'endemà a visitar en Wilebaldo Solano a l'hospital, ja que aquest havia estat antic company d'en Miquel Pedrola. Ens van comunicar que aquell dia no podien però de tota manera

la M^a del Pino i jo mateix ho vam fer; mitja hora després de sortir de l'hospital ens comunicaren la notícia de la mort de Solano. L'endemà dia 8 vam tenir el plaer de conèixer una de les nebodes d'en Miquel Pedrola, la Carmen Pedrola, que ens va facilitar documentació, fotografies i informació de la qual no en disposàvem. Va ser aleshores quan descobrirem que en Miquel Pedrola havia tingut una filla amb la Maria Valero i que mare i filla s'havien exiliat a la localitat francesa de Lemoges.

El dia 9 assistirem plegats al funeral d'en Wilebaldo i a última hora vaig tenir la sort de conèixer en Josep Mª Moratalla, ex-membre de les JCI i antic company d'en Miquel Pedrola.

Homenatge a Miquel Pedrola el 25 d'Octubre del 2010

Finalment es va decidir fixar una data per l'homenatge a en Miquel Pedrola pel dia 25 d'octubre tot i que no ens van concedir el permís fins el dia mateix de l'acte al matí.

La M^a del Pino i jo ens varem posar en contacte amb Paisatge Urbà per decidir l'escrit de la placa que recordaria l'antiga nomenclatura del carrer i es va acordar que aquesta es descobriria el mateix dia de l'homenatge.

La Carmen Pedrola va anar a buscar la partida de naixement de la filla d'en Miquel Pedrola, Amada Pedrola Valero i inicià els contactes amb el Consolat Francès per tal d'aconseguir posar-se en contacte amb ella. A més, vaig entrar en contacte amb els germans Centelles i aquests ens van facilitar un DVD amb totes les fotos sobre el POUM, incloses les de l'homenatge de 1937, que havia realitzat Agustí Centelles i ens van donar permís per projectar-les.

El col·lectiu La Conga es va oferir a dissenyar els cartells, el poeta de la Barceloneta Paco Jover va escriure un poema especialment per a l'acte i l'actriu Mònica Luchetti es va oferir a recitar també uns poemes. La Llum Ventura va preparar cançons de la guerra civil i els veïns de l'AAVV de l'Òstia prepararen un berenar.

El Centre Cívic va cedir-nos l'equip de so i una tarima, tot i que fins última hora no ens van assegurar la disponibilitat d'un punt de llum sota el pretext de que "eren diners".

A més de la intervenció de la M^a del Pino, jo i un responsable de Paisatge Urbà, com a representació dels antics companys del POUM vam preveure la intervenció de Josep Mª Moratalla, a nivell familiar la de la Carme Pedrola, la familiar més implicada en tot el procés i, finalment, a Mª Teresa Carbonell com a presidenta de la Fundació Andreu Nin. Fins el darrer moment varem intentar comptar amb l'assistència d'Amada Pedrola, i Maria Valero que, si bé no figuren en els registres de l'Estat Francès com a difuntes, a hores d'ara encara estem en procés de localitzar-les i contactar-les per via diplomàtica.

Finalment, com estava previst, l'acte d'homenatge es va dur a terme el dia 25 d'octubre aconseguint una participació inesperada d'unes 500 persones segons el diari Público¹³ (fig. 9). L'acte va ser cobert per El Periódico, Público i BTV i varen ser especialment destacades les paraules d'en Josep Ma Moratalla, que va recordar amb emoció el seu company, elogiant alhora la importància del paper dels veïns en aquest procés. També varen destacar les paraules

¹³ Público 26/10/2010 p.7.

ARXIU: JANA PÉREZ.

Figura 9: Familiars i companys de Miquel Pedrola amb Ma del Pino Suárez i Dani Cortijo tot just inaugurada la nova placa en record a Miquel Pedrola.

de Carmen Pedrola que va recordar que l'any 1962 la filla i la companya d'en Miquel Pedrola van venir al carrer de Sant Miquel cercant quelcom que recordés l'antic nom del carrer durant la guerra sense trobar res i que a casa van haver d'abstenir-se de parlar d'en Miquel Pedrola a causa de la repressió franquista

Durant la projecció de les fotografies de l'Arxiu Centelles, en Josep Mª Moratalla va identificar la Maria Valero entre una de les imatges (fig. 10), i un dels assistents, Sergi Bernal Ferrando, va identificar al seu avi José Ferrando, militant del POUM.

La valoració de tots els assistents fou finalment molt positiva.

Estat de la qüestió

Miquel Pedrola i Alegre era fins fa poc una figura desconeguda fora de l'àmbit dels especialistes en la història del POUM. La seva vida i el seu paper històric s'ha pogut anar desxifrant fins ara gràcies sobretot a les memòries de Ramón Fernández Jurado i la biografia d'en Josep Rovira. Com a font de primera aproximació als fets també ha estat

(ARXIU CENTELLES / VEGAP)

Figura 10: Maria Valero fou la companya de Miquel Pedrola i la mare de la seva filla.

útil, per la seva accessibilitat, l'hemeroteca digital del diari la Vanguardia. Cal destacar també les aportacions informatives provinents dels fons de l'Arxiu Centelles i l'arxiu familiar dels Pedrola. Tot i això, encara queden vies d'investigació obertes. Encara s'hauria de fer un buidatge exhaustiu dels diaris "La Batalla" i "Juventud Comunista", en els quals Pedrola va participar activament.

Tan per motius d'investigació com per la importància de la recuperació de la memòria per part dels descendents dels protagonistes de la Guerra Civil, queda pendent localitzar la filla d'en Miquel Pedrola, Amada Pedrola Alegre i la seva mare Maria Valero. Ambdues no figuren com a difuntes segons l'Estat Francès. Actualment està en tràmit una demanda al consolat de contacte amb elles per via diplomàtica per part de la Carme Pedrola.

Conclusions

Tot i que encara queden vies d'investigació obertes, podríem dir a dia d'avui, que s'ha aconseguit rehabilitar i dignificar la memòria d'en Miquel Pedrola.

Si bé fins fa uns mesos els veïns del Barri de la Barceloneta desconeixien aquest personatge, ara aquests mateixos, curiosos i turistes fan fotos de la placa commemorativa i les lletres restaurades que havien dedicat el carrer de Sant Miquel a Miquel Pedrola i Alegre.

Una família ha aconseguit recuperar la memòria d'un parent, memòria que havia estat silenciada durant molt de temps i estava ara condemnada a l'oblit. En part ha estat un cúmul de casualitats el que ha marcat la fina línia que separava la provable destrucció dels vestigis físics del carrer Sant Miquel amb la seva recuperació i difusió que, finalment, s'ha aconseguit.

S'han escrit diversos articles periodístics, s'han realitzat peces radiofòniques i s'han emès reportatges televisius explicant qui era en Miquel Pedrola.

L'única resta de l'antic nomenclàtor de la Guerra Civil a Barcelona, amb l'excepció de les lletres de la plaça del Milicià Desconegut que es conserva avui dia, ha aconseguit perdurar gràcies a la participació i la insistència de moltes persones i col·lectius que han invertit innumerables hores del seu temps lliure de manera desinteressada amb la finalitat de recuperar el patrimoni i ho han fet amb una clara voluntat de preservació de la memòria històrica.

Un altre paper important l'ha tingut en aquest cas l'ús de les xarxes de comunicació 2.0, ja que aquest projecte va ser iniciat amb una clara voluntat de difusió lliure mitjançant el bloc altresbarcelones.com i es va recolzar principalment en la utilització de les xarxes socials.

Això demostra que els historiadors, sobretot quan es tracta de processos de recuperació de la memòria històrica, a més de treballar amb materials d'arxiu, bibliografia i assessorant-nos entre nosaltres mateixos, hem d'intentar que la ciutadania no sigui aliena a la nostra tasca investigadora i sobretot vetllar per la difusió del coneixement històric més enllà de l'àmbit universitari.

La nostra tasca pot prendre especial rellevància si som capaços de crear vincles i xarxes ciutadanes d'intercanvi d'informació i alhora ajudin a conscienciar sobre el valor del nostre patrimoni històric i cultural i la necessitat de conèixer-lo i preservar-lo. Els historiadors hem de deixar de ser considerats éssers inaccessibles que utilitzen un llenguatge críptic i hem de ser especialment conscients de la importància i necessitat de comunicar i difondre els

resultats dels nostres estudis i que aquests siguin fàcilment accessibles per a la població.

Com a contrapunt a la participació veïnal en aquest procés s'ha de dir que les administracions no han estat a l'alçada. Si bé Patrimoni.gencat i Memorial Democràtic ens han ofert tot el suport possible, les autoritats municipals no ens han posat gaires facilitats i no han actuat fins el darrer moment, ja que

ha hagut de transcórrer un any i cinc mesos d'insistència per part dels veïns fins que s'ha efectuat la intervenció sobre els vestigis materials.

BIBLIOGRAFIA

COLL, J *et al.* (1978): *Josep Rovira. Una vida al servei de Catalunya i el socialisme*. Ariel, Esplugues de Llobregat.

CORTIJO, D. (2010): *Històries de la història de Barcelona*. Robinbook, Barcelona.

FERNÁNDEZ, R. (1987): *Memòries d'un militant obrer (1930-1942)*. Hacer, Barcelona.

PAGÈS, P. *et al.* (2003): *Aquella guerra tan llunyana i tan propera (1936-1939)*. Pagès Editors, Lleida.

ROSA, C. (1986): *Quan Catalunya era revolucionària*. Edicions del Pèl, Salt.